

Kansalliskirjaston ja kirjastosektoreiden neuvostojen puheenjohtajien ja sihteerien kokous

Aika:	17.11.2009, klo 13.00-15.30	
Paikka:	Kansalliskirjasto, Yliopistonkatu 1, Fabianian kokoushuone	
Läsnä:	Dorrit Gustafsson	Kansalliskirjasto, puheenjohtaja
	Kristiina Hormia-Poutanen	Kansalliskirjasto
	Maija Berndtson	Yleisten kirjastojen neuvosto
	Arja-Riitta Haarala	Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
	Soile Harjola	Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
	Outi Hietanen	Erikoiskirjastojen neuvosto
	Tarja Koskimies	AMKIT-konsortio
	Hanna Lahtinen	AMKIT-konsortio
	Erkki Lounasvuori	Yleisten kirjastojen neuvosto
	Janne Ranta	Erikoiskirjastojen neuvosto
	Päivi Jokitalo	Kansalliskirjasto, sihteeri
Este:	Kai Ekholm	Kansalliskirjasto, puheenjohtaja
	Tarja Takaranta	AMKIT-konsortio

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.10.

2. Esityslistan hyväksyminen

Päätös: Esityslista hyväksyttiin.

3. Tiedotusasiat

- Kansalaisen perustietopaketti
- KDK-tilannekatsaus
- Kirjastoverkkopalveluiden kyselyt maaliskuussa 2010
- Yhteisluettelokatsaus

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi, että kansalaisen perustietopakettihanketta on valmisteltu pitkään ja käsitelty tulosneuvotteluissa usealla kierroksella. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osasto on kiinnostunut asiasta ja hankesuunnitelma valmistuu Kansalliskirjastossa vielä vuoden 2009 aikana. Vuodelle 2010 esitetään projektirahoitusta, jonka avulla suunnitellaan ja kartoitetaan paketin kotimaista sisältöä ja sen kilpailuttamista.

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli KDK-hankkeen tilanteen. Pitkäaikaisäilytyshanke päättyy toukokuussa 2010, asiakasliittymähanke, josta Kansalliskirjasto vastaa, vuoden 2011 toukokuussa. Asiakasliittymän hankinta on käynnistynyt syyskuussa 2009. Hankinnassa noudatetaan kilpailullista neuvottelumenettelyä. Joulukuussa valitaan tarjoajat, joiden kanssa neuvotellaan. Asiakasliittymän pilotointi tapahtuu vuonna 2010. Mukana on arkisto-, museo- ja kirjastolaitoksen edustajia. Kirjastopilotteina toimivat Helsingin kaupunginkirjasto, Jyväskylän yliopiston kirjasto, Kansalliskirjasto ja Turun kaupunginkirjasto. KDK-seurantaryhmän kokouksessa 18.11.2009 keskustellaan hankkeen pysyvästä hallinta- ja rahoitusmallista.

Päivi Jokitalo esitteli ensi maaliskuussa toteutettavien käyttäjäkyselyiden tilanteen. Loppukäyttäjille suunnattujen kyselyiden sektorikohtaiset luonnokset on lähetetty kommentoitavaksi sektorineuvostojen sihteeille, vaikuttavuuden arviointiryhmän jäsenille sekä yleisten kirjastojen laatu- ja vaikuttavuusryhmän jäsenille, jotka voivat välittää luonnoksen kommentoitavaksi myös muille kirjastojen edustajille. Kommentit on pyydetty viimeistään 3.12.2009. Jo tätä ennen kyselyistä on keskusteltu

KOKOUSHUTSU / ESITYSLISTA

17.11.2009

edellä mainittujen ryhmien sekä Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksen kanssa. Kyselyohjelmiston hankinta käynnistyi 16.11.2009 ja tarjousten viimeinen jättämispäivä on 11.12.2009. Kokouksessa käydyssä keskustelussa esitettiin toive, etteivät kyselyt saa kahden kyselyn yhdistämisestä huolimatta (vuoden 2008 käyttäjäkysely ja vuoden 2007 e-aineistojen käyttöön liittyvä kysely) pidentyä liikaa, jotta vastausprosentti olisi mahdollisimman suuri. Keskustelussa todettiin myös, että Tampereen yliopistossa tehtävään yleisten kirjastojen vaikuttavuustutkimukseen tulee pitää yhteyttä, jotta ei tehdä päällekkäistä työtä. Samoin keskusteltiin tiedotuksen (Kansalliskirjasto -> kirjastot; kirjastot -> käyttäjät) ja kyselyiden markkinoinnin merkityksestä.

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi yhteisluettelohankkeen etenemisestä. Petri Tonteri ja Nina Hyvönen ovat syksyn 2009 aikana selvittäneet yhteisluettelon laajentumisedellytyksiä yleisiin kirjastoihin ja ammattikorkeakouluihin. Samalla on selvitetty yhteisluettelon kehittämiseen tulevaisuudessa vaikuttavia tekijöitä. Heidän työnsä tuloksista keskustellaan alkuvuodesta ja keskustelu jatkuu mm. Kirjastoverkkopäivässä. Maija Berndtson kertoi 1.12.2009 toimintansa aloittavasta opm:n nimittämästä ryhmästä, joka pohtii yhteisluetteloa yleisten kirjastojen kannalta.

4. Kansallisten kirjastoverkkopalveluiden vuoden 2009 keskeiset painopisteet

Vuoden 2009 keskeisimmät painopisteet ovat olleet:

- Kansallisen digitaalisen kirjaston kehittäminen
- Kansallisen yhteisluettelon kehittäminen
- Korkeakoulukirjastojen ja niiden palveluiden rakenteellinen kehittäminen
- Kirjastojen yhteisten palvelujen kehittäminen (hankinta, Nelli, kirjastojärjestelmä, tietokannat)
- Asiakkuuksien ja aineistojen hallintajärjestelmän kehittäminen (Halti)

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli kirjastoverkkopalveluiden vuoden 2009 keskeiset painopisteet, joista myös keskusteltiin esittelyn lomassa.

Asiakasliittymähankkeen valmistelu ja hankinnan käynnistys sekä pilottien valinta ovat olleet tärkeitä tehtäviä vuoden aikana.

Yhteisluettelon osalta yhteinen tietokanta, Linda on käytössä.

Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen raportti luovutettiin opetusministeriölle syyskuussa 2009. Raportin suositukseen kuuluvat yhteisten keskitettyjen palvelujen perusrahoituksen lisääminen ja infrastruktuuripalveluiden kehittäminen keskitetyllä rahoituksella. Rake-hankkeen ja -selvityksen suositukset näkyvät tulosneuvottelutuloksissa.

Kirjastojen yhteisiä palveluja (hankinta, Nelli, kirjastojärjestelmä, tietokannat) on kehitetty vuoden aikana, mutta niihin ei ole tulossa radikaaleja muutoksia. FinELib-konsortio ja Linnea2-konsortio ovat valmistelleet omat kehittämissuunnitelmansa, joiden mukaan edetään.

Halti-järjestelmää on kehitetty voimakkaasti vuonna 2009 ja kehittämistyö jatkuu ensi vuoden aikana. Kirjastosektoreiden edustajat antoivat Haltin toiminnasta ja kehittämisestä positiivista palautetta.

Kuluvan vuoden painopisteiden keskustelussa tarkasteltiin vuoden 2009 budjettia. Tähän kirjastosektoreiden edustajat eivät olleet täysin tyytyväisiä, vaan osallistujat kokivat, ettei rahoitus avaudu siinä muodossa, kun budjettia nyt kokouksessa tarkasteltiin. Erityisesti näihin kysymyksiin toivottiin vastauksia:

- kuinka suuri euromääräinen osuus rahoituksesta tulee opetusministeriöstä, Helsingin yliopistosta ja maksullisten palveluiden tuloista
- kaikkien yhteisten palveluiden osalta toivotaan koonti henkilöstömenoista: paljonko tarvitaan henkilökuntaa sektoreittain eri palveluihin
- mihin kirjastoverkkopalveluille tietokantojen myynnistä tuleva raha käytetään ja kohdennetaan
- miten voidaan seurata budjetin mahdollista ylijäämää ja siirtyvien määrärahojen kohdennusta ja varmistua siitä, että sektoreiden maksuosuudet käytetään niille hyödyllisiin kohteisiin
- keskustelun osapuolet käyttävät keskenään eri käsitteitä ja toisaalta samoja käsitteitä hieman eri merkityksissä, näiden selventämistä tarvitaan jatkokeskusteluissa

Kristiina Hormia-Poutanen selvensi yhteisten palveluiden kokonaisuutta esityksellä (LIITE 2) ja totesi, että näiden rahoituksen perusta on opetusministeriön keskitetty rahoitus. Hormia-Poutanen muistutti myös, että palvelusopimuksilla on tarkennettu ja sovittu, mitä palveluita Kansalliskirjaston kirjastoverkkopalvelut kirjastolle tuottaa.

Päätös: Kokouksessa päätettiin, että ensi vuoden ensimmäisessä kokouksessa rahoitus käydään läpi tarkasti, jotta keskitetyn rahoituksen merkitys ja sisältö selviävät kaikille. Samassa kokouksessa pyritään myös vastaamaan osallistujien tässä kokouksessa esiin tuomiin kysymyksiin. Sovittiin, että kysymyksiä voi toimittaa myös kokouksen jälkeen kokouksen sihteerille.

5. Kansalliskirjaston tulosneuvottelujen tulos

Kirjastosektoripalvelujen koordinointi

Kansalliskirjaston toimialalajennus ja uudet vastuut kirjastojen palveluyksikkönä tulivat voimaan keuhällä 2006. Kirjastosektoripalveluiden koordinointi käsittää palvelujen johtamisen, yhteisesti taloushallinnon palvelut, tieteellisten kirjastojen yhteistalaston ylläpidon ja kehittämisen sekä keskitettyjen palvelujen palvelukyselyjen ja kirjastojen yhteisten asiakaskyselyjen koordinoinnin ja toteuttamisen, koulutustilaisuuksien tarjonnan sekä kirjastopalveluita koskevan tiedotuksen. Toimialalajennuksen lisärahoitus oli 250 000 €. Rahoitustaso oli 200 000€ kirjaston esittämään tasoa pienempi.

Kirjastosektoripalvelujen koordinoinnin rahoitus 2009:

- 101 000 € yo-sektori
- 101 000 € amk-sektori
- 35 000 yleiset kirjastot
- 13 000 € erikoiskirjastot
- YHTEENSÄ 250 000 €

Keskitetty rahoitus ei ole sisältänyt indeksikorotuksia. Vuonna 2009 kirjastosektoreiden koordinoinnin kustannukset ovat olleet 300 000 € ja vuonna 2010 ne tulevat olemaan n. 330 000 €. Vuonna 2010 rahoitusvaje kirjastosektoreiden koordinoitipalvelujen kustannusten kattamiseksi on 80 000 €. Lisärahoitustarve kohdistuu erityisesti erikoiskirjastosektoriin.

Kirjastojen yhteiset palvelut

Ammattikorkeakoulukirjastojen rahoitus on henkilöstökulujen kattamisessa merkittävästi alimitoitettu verkkoaineiston hankinnan ja tietokantojen ylläpidon osalta. Kaudella 2006-2009 amk-sektorin saama verkkoaineiston hankintapalvelu on laajentunut (toinen aste, kun ylläpitäjä sama; avoin amk) ja hankittujen aineistojen määrä kasvanut. Verkkoaineistojen hallinnan edellyttämää Halti-tietokantaa on ollut välttämätöntä kehittää, eikä amk-sektorin rahoitus ole kattanut kehittämiskuluja. Myös Nelli-ylläpitokulut nousevat kaudella 2010-2012 käytön edellyttämän lisäkapasiteetin hankinnan vuoksi. Kaudella 2006-2009 amk-sektorin saama kirjastojärjestelmän ylläpito ja kehittäminen on laajentunut.

Korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen raportissa tuodaan esiin tarve kirjastojen nykyisten yhteisten palvelujen rahoitustason nostoon. Lokakuussa 2009 käytyjen tulosneuvottelujen keskeiset tulokset olivat positiivisia.

Tulosneuvotteluissa kirjastojen nykyisten yhteisten palveluiden perusrahoitustasoa nostettiin 250 000 € vuodelle 2010.

Tietokantojen vapaa kansalaiskäyttö

Tietokantojen vapaata kansalaiskäyttöä on esitetty pitkään mukaan keskitettyyn rahoitukseen. Kyseessä on myös kirjastosektoreiden yhteisesti ilmaistu tavoite. Rakenteellisen kehittämisen raportissa todetaan, että yhteistietokantojen vapaa kansalaiskäyttö on yksi tietoyhteiskunnan peruspalveluista.

Tietokantojen vapaa kansalaiskäyttö on mukana keskitetyssä rahoituksessa vuodelle 2010. Kansalaiskäyttö toteutetaan pilottina. Asiasta on jo käyty jatkoneuvotteluja opetusministeriön kanssa.

Arvonlisäverolain muutoksesta seuraava käännetty alv-velvollisuus

Suomen arvonlisäverolainsäädäntö muuttuu 1.1.2010 siten, että ostajalla on käännetty verovelvollisuus, jonka mukaan ostajan pitää maksaa ulkomailta hankitun palvelun varsinaisen hinnan lisäksi myös arvonlisäveroa 22 %. Arvonlisäverolain muutoksesta seuraava käännetty alv-velvollisuus aiheuttaa yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektoreiden FinELib-aineistohankinnassa kustannuksia. Muutos ei koske valtion laitoksia.

Opetusministeriö, Helsingin yliopisto ja Kansalliskirjasto ovat keskenään sopineet välivaiheen menettelystä, jossa Helsingin yliopisto kattaa muutoksesta aiheutuvat kustannukset.

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli lokakuussa 2009 käytyjen tulosneuvotteluiden tärkeimmät tulokset, joista keskusteltiin.

Hormia-Poutanen korosti, että ensi vuodelle saadulla nykyisten palveluiden perusrahoituksen korotuksella taataan nykyisten palveluiden tarjonta. Yhteistietokantojen kansalaiskäytön avaamiseen saatava rahoitus takaa käytön vuodelle 2010, mutta jatkorahoituksesta neuvotellaan. Helsingin yliopisto kattaa käännetyn arvonnäköveron kustannuksen keskitetyn rahoituksen osalta vuosina 2010 ja 2011; jokainen FinELib-aineiston tilaaja huolehtii oman hintansa osalta käännetystä alv-velvollisuudesta.

Kokouksen osallistajat pitivät Kansalliskirjaston saamaa 250 000 euron lisäystä ensi vuodelle prosentuaalisesti merkittävänä. Arja-Riitta Haarala totesi, että lisäys tarkoittaa, että kirjastojen rahoitusta on siirretty Kansalliskirjastolle. Jos yhteisiin palveluihin kohdistetaan lisää rahaa, kirjaston omaa toimintaa on supistettava. Kristiina Hormia-Poutanen kertoi, että ensi vuodelle saatu lisäys kohdistuu erityisesti sekä hankinnan että kirjastojärjestelmien henkilöresursseihin, Nellin kohonneisiin ylläpitokustannuksiin ja Haltin kehittämiskuluihin; keskitetysti rahoitetut yhteiset palvelut tukevat kirjastojen omia palveluita. Keskusteluissa pidettiin myönteisenä yhteistietokantojen kansalaiskäytön mahdollistavaa rahoitusta.

6. Kirjastoverkkopalveluiden toimintasuunnittelun suuntaviivat kaudelle 2010-2012

Vuosien 2010-2012 toimintasuunnitelmassa keskeistä ovat perustoiminnan lisäksi kansalliset hankkeet kuten tänäkin vuonna.

Kirjastoverkon ohjausjärjestelmää kehitetään konsulttivetoisesti vuosina 2010-2011 yhteistyössä kirjastoverkon kanssa.

Kirjastojärjestelmien kokonaisarkkitehtuurista muodostetaan yhteinen kokonaisnäkemys Kansalliskirjastossa ja kirjastoverkossa vuoden 2010 aikana. Uuden järjestelmäarkkitehtuurin käyttöönotto alkaa vuonna 2011.

KDK-asiakasliittymähankkeessa vuonna 2010 keskeistä ovat ohjelmisto- ja palvelinympäristön hankinta, pilotointi sekä hallinto- ja rahoitusmallin suunnittelu.

E-vapaakappaleisiin ja pitkäaikaissäilytykseen liittyvää asiantuntijuutta ja siihen perustuvia palveluita vahvistetaan, kehitetään verkkoharavoinnin automaatiota ja avataan vapaakappalekirjastoissa e-vapaakappaleiden asiakasliittymät.

Yhteisluettelon edellytyksiä kehitetään mm. suunnittelemalla hankkeelle ohjausjärjestelmä, valmistelemalla auktoriteettitietokantaa ja toteuttamalla avoin kansalaiskäyttö.

E-aineistojen hankinnassa valmistellaan Kansalaisen perustietopaketti –hanketta, pilotoidaan valittujen organisaatioiden kanssa osaorganisaatioille lisensiointia sekä valmistellaan kansallisten lisenssien mahdollista toteutusta.

Kirjastoverkkopalvelu järjestää kansainvälisen **ELAG** (European Library Automation Group) Helsingissä kesäkuussa 2010.

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli kauden 2010-2012 toimintasuunnittelun suuntaviivat ja keskeiset hankkeet (LIITE 2). Suuntaviivoista ja kirjastojen tarpeista keskusteltiin.

Keskustelussa kirjastosektoreiden edustajat pitivät suunnitelmia ja palveluiden sisältöjä hyvinä, mutta totesivat, että jostain on luovuttava, jos rahoitus ei riitä. Kristiina Hormia-Poutanen ja Dorrit Gustafsson totesivat, että juuri tätä ja uusien palveluiden mahdollista maksullisuutta on mietittävä yhdessä kirjastoverkon kanssa.

Hormia-Poutanen toivoi kannanottoja kirjastoverkkopalveluiden ohjausjärjestelmän kehittämissuunnitelmiin. Arja-Riitta Haarala huomautti, että yhteisten palveluiden ohjausjärjestelmän merkitys ja sisältö ei ole kirjastoverkolle selvä. Tarja Koskimies puolestaan esitti, että erilaisia ryhmiä on liikaa, eivätkä niiden keskinäiset suhteet ole selviä. Kirjastoille on selkiinnyttävä sitä, mistä päättää Kansalliskirjasto, mistä organisaatiot: onko organisaatioilla päätösvaltaa esim. rahojen käytössä ja jos on, missä ryhmissä ja minkä käyttötarkoitusten osalta. Arja-Riitta Haarala totesi, että suuriin hankkeisiin osallistumisesta päätöksiä tekevät yksittäiset, maksavat organisaatiot, joiden puolesta muut eivät voi päättää. Maija Berndtson muistutti, että suurissa hankkeissa on myös päätöksenteossa kaikkien sektoreiden oltava mukana, eikä tällöin voida viitata rake-hankkeeseen, josta yleiset kirjastot ja erikoiskirjastot oli rajattu ulos.

Päätös: Keskustelun perusteella todettiin, että yhteisten palveluiden ohjausjärjestelmän kehittäminen on tarpeen ja Kansalliskirjasto käynnistää kehitystyön ensi vuonna yhteistyössä kirjastoverkon kanssa.

7. Toimikaudet päättyvät 2009

- FinELib-ohjausryhmä ja –konsortioyhmä
- Vaikuttavuuden arviointiryhmä; KITT-ohjausryhmä yhdistyy Vaikuttavuuden arviointiryhmään
- Verkkopalveluryhmä; päätetty lopettaa

Päätös: Todettiin, että uusien ryhmien kokoonpanot käsitellään ja vahvistetaan Kansalliskirjaston johdokunnan kokouksessa 7.12.2009.

8. Kirjastoverkkopalvelut – Kirjastot.fi – yhteistyö

Kirjastoverkkopalveluiden ja Kirjastot.fi:n yhteistyötä tiivistetään ja vuorovaikutus saadaan säännöllisemmälle pohjalle, kun kaikkia yleisten kirjastojen keskitettyjä palveluita käsitellään jatkossa maakuntakirjastojen asiantuntijakokouksissa, joita järjestetään neljä kertaa vuodessa. Kirjastoverkkopalvelut ja KiFi kokoavat yhdessä tilaisuuksien esityslistan ja osallistuvat asiantuntijakokousten järjestämiseen. Kirjastot.fi:n labs-hankkeessa ja Kirjastoverkkopalveluissa testataan erilaisia ohjelmia ja sovelluksia. Tiivistävä yhteistyö helpottaa myös näihin liittyvää tiedon- ja kokemusten vaihtoa.

Kirjastoverkkopalveluiden Haltin ja Tieteellisten kirjastojen oppaan sekä Kirjastot.fi:n Mainiotietokannan sisällöistä, rakenteesta ja tekniikasta tehdään selvitys, jonka perusteella pohditaan mahdollisuuksia yhdistää osia näistä palveluista tai hyödyntää niiden sisältämiä tietoja ristiin palveluiden välillä.

Yleisten kirjastojen IP-osoitteiden ilmoittaminen ja ylläpito siirtyy Kirjastot.fi-palvelusta Kirjastoverkkopalveluiden Halti-tietokantaan.

Kirjastoverkkopalveluista ovat Kirjastot.fi:n ohjausryhmässä mukana Ari Rouvari ja projektityöntekijänä vuoden loppuun työskentelevä Petri Tonteri sekä Kirjastot.fi:n toimituskunnassa Päivi Jokitalo.

8. Sektorikokoukset vuonna 2010

Aiempiä vuosina Kirjastonjohtajien neuvottelupäivien yhteydessä on järjestetty sektoreiden yhteinen kokous, joka tänä vuonna Joensuussa jäi pitämättä.

Päätös: Keskusteltiin siitä, onko kokousta tarpeen järjestää jatkossa ja todettiin, että sektoreiden edustajat kutsuvat kokouksen koolle kirjastonjohtajien neuvottelupäivillä tarpeen mukaan.

9. Seuraavan kokouksen ajankohta

Päätös: Päätettiin seuraavan kokouksen ajankohdaksi 18.3.2009 klo 12 – 16.30. Kokous aloitetaan lounaalla ja kokouksessa käsitellään muiden asioiden lisäksi kirjastoverkon yhteisten palveluiden budjetointi sekä kokouksessa esille tulleet rahoitukseen liittyvät kysymykset.

10. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

11 . Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.30.